

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

JEWISH ETHICAL WILLS: TEXTS AND ADDITIONS.

I.

TESTAMENT OF ABRAHAM SOMMO PORTALEONE.

IN the *Corriere Israelitico*, No. xxviii., pp. 246 etc., for 1890, my friend, Rabbi Giuseppe Jaré, of Ferrara, referred to a MS. in his possession which quotes from a codex, numbering 824 folios, and consisting of 200 medical cases, mostly in Guglielmo Portaleone's practice, towards the end of which Abraham Portaleone's will should be found. Bearing in mind the high rank deservedly taken by this first and greatest of Jewish antiquarians, the desire to discover the text of his last testament is quite intelligible. But, apparently, no clue existed to the lost MS., which Jaré's extract mentions.

This MS. is to-day in my hands. The Codex is in imperial folio, but very narrow, the sheets being half the ordinary breadth. It consists of 824 leaves, numbered, and contains at the end Abraham's Hebrew Will, copied by his grandson, Guglielmo. The book seems to have been handed down as a family relic till it found its way to me out of an antiquary's shop. Bound in green leather, the cover bears the title, in gold lettering, still legible:—*Consulti Medici di Guglielmo Portaleone Mantovano e d'altri Italiani dal — MDLXXXII. al — MDCLXV. MS.*

The circumstances that may have inclined Portaleone, Physician-in-Ordinary to Guglielmo and Vincenzo, Dukes of Mantua and Montferrat, to draw up this will, are not unknown. Jewish literature owes one of its most notable productions, the Archæological Work, *Schilte Ha-gibborim*,¹ to the epidemic which suddenly broke out in July, 1605. Paralysed in his left side, probably the after effect of an apoplectic seizure, and deprived for nearly a year of the use of his limbs, Portaleone, who combined the intensest piety with the widest culture, examined himself while lying helpless on a sick bed, in order to discover the special sin which he was then expiating by his sufferings, and found it, he thought, in his exclusive devotion to philosophy and medicine, and consequent neglect of Jewish studies. The monumental work to which he dedicated his energies on his recovery shows how nobly he fulfilled the vow he had taken in his illness. In a similar way, the will before us is a revelation of his innermost soul at a time when he believed his end was approaching. He has already escaped greater danger, and so he cherished now also the hope of complete recovery. Once, on a Sabbath, the 25th of February, 1576, a

¹ Zunz, *Gesammelte Schriften*, i. 186.

desperado called Agostino, son of Raffaello,¹ treacherously attacked him. He was struck on the head, but otherwise received no injury. Several lunges with a sword were made at him by his assailant. But only his clothes were slit in sixteen places. He personally escaped unwounded, and did not even lose a single drop of blood. Enjoying the esteem of his co-religionists and honoured by his prince, who in a decree dated 15th May, 1577, had conferred upon him the appointment of physician-in-ordinary,² he had attained his sixty-third year, when a new danger reminded him of the frailty of human life, and decided him to draw up and publish his last will.

This will not only affords us an insight into its author's mental idiosyncrasies, but is also of extreme interest to the history of religion. When we take into account the struggles and controversies on the subject of hasty and premature burials, which continued to the close of the last century, when they were finally prohibited, it will be admitted that this will deserves to be emphatically quoted as an early and valuable protest against this outrageous practice. It was probably, first and foremost, Abraham's medical experience that induced him to so earnestly enjoin his children not to allow his remains to be committed to the dust till three days had elapsed after his decease. The nine points which form the body of the will are preceded by a confession, whose devotional spirit will be better appreciated when it is remembered that it was made by one of the most eminent physicians of his country, a descendant of physicians, whose great grandfather had been knighted³ in 1438 for his medical services by Fernando, King of Naples. A legacy of 5 soldi to the Mantua Hospital is merely a formal precaution, the aim of which is to secure for his will the protection of the law.

His body is to be left unburied for an interval of three days, exactly seventy-two hours. Should this period be succeeded by Sabbath or Festival, when funerals are forbidden, the interment may take place earlier, but only after a rigorous post-mortem examination has proved beyond doubt, that life was indeed extinct. If it will be found inconvenient to keep the corpse in the house during the three days, it should be conveyed to the cemetery mortuary, and there watched.

The grave is to be paved with stones, cemented with lime and gypsum, and enclosed by four walls, an ell high. At the corners, four marble pillars are to be erected to support a stone roof slanting in two directions, to allow the rain to run off. The coffin, with the lid not nailed down but simply covering it, is to be placed on the ground.

¹ *Ozar Nechmad*, iii. 140.

² *Hebr. Bibliographie*, VI. 48; *Revue des études juives*, XII. 115.

³ *Revue des études juives*, xii. 115, and שלטי הגבורים, p. 185c.

Neither earth nor any other substance is to be strewn on it. The sepulchre shall be sufficiently wide to admit of a second coffin being placed next to his, should his surviving wife desire sepulture in the same vault. He impresses on his sons the duty of not giving way to overwhelming grief, and adjures them scrupulously to carry out his directions and to respect them as expressing his innermost convictions. Ten ducats are to be given after his death to the poor fund in fulfilment of an old vow, and alms are to be distributed, worthy of his and his children's station.

His widow is to remain mistress of the home. She is not to be restricted in any way; or bound to render an account of her doings to any one. The sons, who are to provide her with maintenance, clothing and thirty scudi annually for her private use, are exhorted to treat her with the utmost respect. The father expresses the hope that they will be a comfort to her in her bereavement, and allow her to want for nothing to which she has been accustomed. If disharmony should unfortunately break out among them, she shall be allowed to choose her home with any of her children without prejudice to the obligations her sons owe towards her. She shall also have the right to claim her dowry and dispose of it at her pleasure. The testator expressly requests her not to remove her residence from Mantua.

To each of his grand-daughters, Bella, Esther, Sara and Diamond, issue of his daughter Rebecca and her husband, Elieser Montalboto, he bequeaths a dowry of 125 scudi. In case of death of any of these grandchildren, the surviving sisters become her heirs; should his daughter survive all her children, the whole amount is to be paid to her.

He recommends his sons to work in partnership, and at least not to divide the estate till their youngest brother shall have reached his twentieth year, *i.e.*, attained his majority. When a dissolution becomes inevitable, the private property each brother brought in by marriage to the estate shall first be deducted, and it shall then be conscientiously divided.

To his son David, who obtained his doctorate in philosophy and medicine at Padua,¹ on the 19th of March, 1596, receiving his license to practise—which as a Jew,² he had to seek specially from Pope Clemens VIII.—on the 13th of November, 1598, and was accepted, on the 15th day of December, 1599, by the College of Physicians at Mantua, Abraham leaves his entire medical and philosophical library, both the Hebrew and Latin works in these departments, as well as books written in other languages. To this portion of the estate the other brothers shall have no claim. The remainder of the Hebrew library, however, is to be equally divided

¹ Jaré, *Corriere Israelitico*, p. 217. ² *Revue des études juives* as above.

among the three brothers. Eleasar, named after his great grandfather Lazzaro, is asked to continue his interest, even after the division of the estate, in the affairs of his youngest brother, Jehuda, who had taken to silk manufacture. Finally, he enjoins his children not to stop the allowance he used to make to his sister Rebecca, Isaac Putino's wife.

The witnesses who appended their signatures to this document were men of note; one, Jedidiah Salomon b. Moses Norzi, eminent in Masoretic study and research, the famous author of *Minchat Shai*, was Abraham's friend. Portaleone gratefully mentions in his work (f. 102a), that he is indebted to him for a list of the Psalms recited on the various Sabbaths and Festivals, which his grandfather, the Gaon Norzi had compiled.

Elieser Provinciale,¹ the second witness, was the son of the distinguished Talmudist, Philosopher and Physician whom Portaleone, at the end of his book, names as his teacher. Both Norzi and Provinciale belonged to the Mantua Rabbinate, on the 10th of July, 1605, the date when this will was drawn up.

Abraham Portaleone recovered from his illness, and lived seven years longer. One part of the will was rendered nugatory, that namely, in which Portaleone's solicitude for his wife's welfare is so tenderly exhibited. He was engaged in counting, for the second time, the words of Scripture for his great archæ logical work, when his life's companion, Sara, daughter of the distinguished Moses Cividale, was taken from him, in her 59th year, on Friday, the 5th day of Passover, 1611. That she, the younger, would survive him, had been assumed by him as a certainty, but it was otherwise fated. Abraham followed her on the 29th of July, 1612, in his 71st year.² His sepulchre in the Jewish cemetery at Mantua, concerning which he left such minute directions, has disappeared. This circumstance confers upon his grandson an additional title to our gratitude for having preserved his ancestor's last will, thus affording another illustration of the truth expressed in Solomon's Song (viii. 6) that "Love is as strong as Death."

TESTAMENTO HEBRAICO DELL' ECM:^{mo} MEDI:^{co} ABRAM PORTALEONE
À SUOI FIG:^{li} (Copia).

מן הראוי לכל חכם לב אוהב שלו' ורודף שלו' בעוד בחיים חייהו כי
יראה ויביט בעין שכלו למה שאפשר שיהיה אחריו ויסדר עניינו ויכלכל
דבריו במשפט יניד מראשית אחרית בכתב יושר דברי אמת והיו לנשאים

¹ Zunz, *Kerem Chemed*, V. 157.

² *Ozar Nechmad*, iii. 141. Zunz, *Monatstage*, p. 42.

אחריו מוצאי שלי, לכן עתה הנה בא לפנינו ח"מ האלוף וחכם כמ"ה אברהם משער אריה אביר הרופאים יצ"ו בכמה דוד זצ"ל כדי לסדר ולבאר לפנינו על כל נכסיו וזכויותיו שזכה ושקנה ושיזכה ושיקנה בכל מכל כל בכלל ובפרט, וכה היו דבריו אנכי הרואה כי זקנתי באתי בימים ולכן ראיתי כמו חובה על עצמי או ראוי לי לתת סדר נכון קיים וישר בעיני על נכסי וזכויותי כלן לסדר ולבאר איך יתנהגו ויזכו בשלי אם ובנים וזרעם נכון עמם ובאי חכם בסדר קיים ונאמן מהיום ולעולם, ולא יהיה ביניה אחרי כי אם דרכי נועם ונתיבות שלי, ה' יאריך ימי כלנו בטוב ושנותינו בנעימים אמן מעתה אתם עדים שמעו נא דברי אשר אני מורה ומבאר בפניכם ככפני ב"ד חשוב והיו עלי עדים נאמנים וקנו ממני בקנין גמור אנב סודר וכתבו שטר עליהם בכל לשון של עדות זכות וראיה וחתמוה מידכם להיות ככל אשר יהיה שם לעדות זכות וראיה על כל מה שאודה ואבאר בו בל יפול ממנו דבר ארצה, וכן מעתה ומעכשיו הנני נותן ומקנה ומוכה במתנה גמורה גלויה ומפורסמת מתנת בריא ולא מתנת ש"מ ארבע אמות קרקע בחצר בכל מקום שהן לכל מקבלי אמיך וכן זכות באיזה אופן בדברי אלה שבשטר זה, ואגבן ואגב ק"ס הנ"ל משעבר אני כל נכסי שקניתי ושקנה מטלטלי אנב מקרקעי דלהון כלהון אחראי וערבאין בכל תוקף אחריות וערבות ובאפותקי מפורש לאשור ולקיינו ושמירת כל דברי שטר מתנה זה כדברי כל שטר מוחזק נאמן וקיים מכל צד כי רצוני בכל דבריו בלי שום אונס ודוחק והכרח כלל ועקר כי אם בלב שלם ובנפש חפצה וברעת שלמה ומיושבת בהסכמה גמורה ומוחלטת קיימת מהיום ולעולם על כל הדברים כלם כאמור דלא להשני ודלא להשטי ודלא למיהדר מכלהון ולא ממקצתהון ואפי' מאחד מהם מן היום ולעלם, וקודם כל דבר הנני אברהם הנ"ל מתפלל ומתחנן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה נא בכל לשון בקשה במדת טובו וחסדו ירצני וימחול ויסלח לי על כל עוונותי ופשעי שחטאתי ושעויתי לפני כסא כבודו כי לבי דואג בקרבי מאד על אשר עברתי מצותיו אמנם גלוי וידוע לפניו שלא להכעיסו נתכוונתי ופרצתי גדר ח"ו רק תמיד הייתי שלם בלבבי עם ה' אלקי ברוך הוא וברוך שמו וזכרו לעד ולעולמי עד אמן,

ואלה הדברים והפרטים אשר סדר ובאר לפנינו עח"מ² האלוף וחכם אביר הרופאים יצ"ו הנ"ל וכה היו דבריו בפרט ופרט מהו:
ראשונה הנני אברהם יצ"ו הנ"ל מקנה ונותן במתנת בריא כניל מנכסי חמשה סולדי או יותר אם יצטרך לאוספיטאלי³ גדול ממנוטובה למען יהיו כל דברי שטר זה שרירים וקיימים מכל צד ויפרעום מנכסי בני יצ"ו בזמן חרש ימים אחרי פטירתו:
שנית הנני מטדר ומצוה את בני יצ"ו שבשיגזור ה' ית' שיבא עת, ויגיע עת פקודתי להפטור מהעולם הזה לא יתנו לי קבורה עד שיעברו

³ Ospitale.² עדים החומי מטה¹ קנין סודר

עלי ג' ימים מעת לעת היינו ע"ב שעות אחרי פט[נ]רתי כי כן עלה במחשבה לפני ואם באולי יארע שבסוף ג' ימים הללו יפגע בהם שבת או י"ט באופן שתתארך קבורתי יותר מהזמן הנ"ל אז יבקרני נדיבי עם ויראו אם יש בי שמץ חייות אם לא ויביאוני אל בית מנוחתי בהכנסת כלה גם כי עדיין לא נשלמו הע"ב שעות ואם לאיוז סיבה מהסבות לא יוכלו להניח נוויתי מוטלת על הארץ בביתי כל ג' ימים הנ"ל אז יניחוני בארון עץ ויכפרוהו בכפר מבחוץ וישאוני חוצה באחד מהחדרים של הבתי חיים ויעכבוני שם עד העת המונבל בשמירה ראויה ומעולה, ובני יצ"ו אל יסגפו עצמם יותר מן הראוי ואח"כ יביאוני ויניחוני אל בית מנוחתי :

שלישית הקבר אשר אקבר בו יהיה עשוי כמין חדר תחתיו רצוף ברצפת אבנים מסויידים בסיד ובייסו¹ וארבע כותלים בדי רוחותיו יעלו ויבאו למעלה מן הארץ כמו אמה עם די עמודי שיש קטנים בארבע פנותיו, ועל גביהם קרני של אבנים משופע כדי שלא ינוחו עליו זרמי מים ומטר ויזובו מכאן ומכאן, בתוכו יהיה מוטל ארוני עם מנוחת גופי ונפשי תה[נ]ה צרורה בצרור החיים עד יזכני ה' לתחייה למען שמו הגדול, כסוי ארוני יהיה מוטל עליו בלי שום מסמר קבוע בו, עפר ולא שום דבר אל יזרק על ארוני אלא הארון יהיה מוטל על הרצפה כמות שהיא, החדר הנ"ל יהיה רחב כל כך שיוכל להכיל עוד ארון אחר שאם זוגתי מבי"ת תשאר בחיים אחרי פט[נ]רתי ותרצה כאשר יקרא' ה' להקבר גם היא אצלי תעשה כאשר ייטב ויכשר בעיניה והנני מפיל תחנתי לפני בני יצ"ו שאל ישנו דבר ולא יפילו מכל אשר אמרתי אבל יעשו ככל אשר צויתים, כי הנה אבותינו הקדושים היו זריזים מאד בקבריהם ואל יתמה[ו] על ככה כי לא כל הדעות שוות :

רביעית הנני אברהם הנ"ל מסדר ומצוה את בני יצ"ו שתקף אחרי פטירתו ישימו בקופות הצדקה עשרה דוקאטוני הם עבור נדר אחד; נדרתי בעו' חיים חייתי שלא יגעו זמן החיוב כי אם לאחר מיתה וכן יחוייבו לחלק צדקה לעניים לפי כבודי וכבודם :

חמישית הנני מסדר ומבאר ישאם תשאר אשתי בחיים אחרי פטירתה תהיה גברת ושלטנית בביתי ועל פיה יישקו כל הדברים; השייכים לעסקי הבית אבל לא בשום עסק וניגוציאו² אחר ולא תהיה מחוייבת למסור ולתת שום חשבון מכל עסקי הנהגת הבית כנ"ל מכל מה שתעשה כלל ועקר ואל יבאו במשפט עמה כי באמנות וביושר חלכה עמדי, והננו מסדר שיפרנסוהו וילבישוהו ויכבדוהו כראני כפי כבודי וכפי המוטל עליהם כי חייבים הם בכבוד אמם ויתנו לה ג"כ סך שלשים סקו' לשנה לערך ו' ליט' הא' מ"מ³ תעשה מהם כל מה שתחפוץ וינחמו אותה וידברו על לבה ולא יחסרו לה שום דבר המצטרך לגופה כי באלה הפצתי, ואם באולי ושמא ח"ו תארע שום מריבה וקטטה בינה ובין כלותיה או עם

³ מעת מחושים

² Negozio.

¹ Giesso.

אחת מהן באופן שלא תמצא קורת רוח לשכן עם שלשת בניה או עם שניהם יהיו מי שיהיו מהם הרשות נתונה לה לשכן עם אחד מבניה או עם אחת מבנותיה פה מנטובה ויחוייבו בנים אחרים לפרוע אליה מה שיגיע לחלקם במזונותיה ופרנסתה בכבוד בין בכריותה בין בחליה ח"ו ולפרוע ג"כ כנ"ל חלקם במלבושיה וכסותה כראוי ולתת לה ג"כ סך השלשים סקו' לשנה בין שלשתם כיון שתבחר לשכן עם אחד מהם כנ"ל, ואם תבחר לעמוד עם אחת מבנותיה פה מנטובה כנ"ל יחוייבו שלשתם שוה בשוה בכל הוצאותיה ובסך ה' סקו' לשנה כנ"ל ואם לא יזו סבה הגונה והכרחית לא תוכל לשכן עם אחת מבניה ובנותיה כנ"ל ותרצה לנבות נדונייתה אז יחוייבו ללבוש אותה כראוי ולתת לה נדונייתה בכ"כ¹ מעות מחושבים והיא תוכל לעשות מנדונייתה ותוספתה ככל אות נפשה ובני יהיו פטורים מכל החיובי הנ"ל אמנם הנני מחלה פניה שתעשה נחת רוח לנפשי בדבר הזה שלא תעקור דירתה ממנטובה :

ששית הנני אברהם יצ"ו הנ"ל נתן במתנה גמורה מתנת בריא מעכשיו לשנה שתנשאנה ארבע בנות שיש להונה למרת רבקה בתי מב"ת אשת כמ"ד אליעזר מונטאלבוטו יצ"ו ה"ה בילה • אסתר • שרה • ודיאמנטי מב"ת בין כלן סך חמש מאות סקו' לע' שש ליט' מ"מ באופן זה דהיינו לכל א' מארבע תן כנ"ל סך מאה ועשרים וחמשה סקו' לע' הנ"ל לעת שתנשאנה, ויחוייבו בני יצ"ו לפרוע אותם בכ"כ מעות מחושבי בעת נשואיהן, ואם תמות הא' קודם הנשואין תירשנה אותה אחיותיה האחרות שלא נשאו עדיין, ואפי' האחת שתשאר בחי' ולא נשאת תירש השלש האחרות אם י[א]רע ההעדר מהן ח"ו קודם נשואיהן, ואם יארע ההעדר מכלן או קצתם קודם נשואיהן ולא נשארה שום אחת מהן לינשא כנ"ל אז בתי מרת רבקה הנ"ל תזכה בסך החמש מאות סקו' הנ"ל או כסף מה שישאר יהיה מה שיהיה כנ"ל ויהיו לה בדין נכסי מלוג שהבעל אוכל פירות והקרן קיים לה, ותהיה ברשותה לעשות ממנו כל מה שתרצה ותאוה נפשה לאחר מיתתה :

שביעית הנני מסדר לבני יצ"ו שאף אחר מותי יהיו לאחדים וישבו אחים גם יחד באהבה בחבה ושלוי ולא יפרדו איש מעל אחיו עד כי יגדל כמי יהודה בני הקטן יצ"ו ויגיע לכלל עשרים שנה, כי בזה יהיה לי הרבה מנוח ומרגוע לנפשי ומה' תהיה משכורתם שלמה, וכ[ש]יבאו אחרי זמן זה לכלל חלוקה, קודם כל דבר יוסרו כל החובות הנ"ל ויוסרו ג"כ הקדושין וכל הדורות שהודרנו לכל א' מהם מחמיהם או משאר קרוביהם וכל א', ישמח במתנת חלקו ואין לאחיו חלק בו, אח"כ ישימו כל חפצי כסף וזהב, אבנים טובות ומרגליות שהם ביד כלותי וכל רכושם עם כל החפצים והמעות ורכוש הבית אשר הם שלי הכל יחד ויגבו בראשונה נדוניית נשותיהם בלבד בלתי תוספת כמו שקבלום דהיינו כסך אשר קבלו כל א'

¹ בכסף כשר

מהם במעות מחושבים בכ"כ מעות מחושבים יגבוהו, והמותר עד כל סך הנדונייא שקבלוהו ברכוש ומובילו כנהוג יקבלוהו ג"כ בכ"כ רכוש שיהיה בידם בזמן ההוא מהמובילו שהביאו כל אחת מנשותיהן ויעשה השומא עליו על פי שלשה אנשים צדיקי' ובקיא' ואם לא יגיע(ו) הרכוש ההוא אלסך המובילו כמו שהכניסו וקבלו המותר כל אח' מהם מטמון הכין ע"פ השומא הנ"ל ובני במהח"ר דוד יצ"ו יגבה גם הוא שתי נדונייותיו כנ"ל, והישאר יחולק בין שלשת בני יצ"ו שוה בשוה וחלק בחלק יאכלו, חוץ מספרי הרפואה ופילוסופיאה שאבאר דינם בקאפיטולי הבא ראשון :

שמינית הנני אברהם יצ"ו הנ"ל נותן ומקנה ומזכה במתנת(ת)[ה] גמורה ומוחלטת מתנת בריא מעכשיו לשעה אחת קודם מיתה לבכמח"ר דוד יצ"ו בני הנ"ל כל הספרים שהם בלשון עברי ולאטינו וולגארי¹ מרפואה ומפילוסופיאה ולא יהיה לשאר אחיו חלק בהם כלל ועקר, כ"א בספרי הקדש שכל אחד ואחד יטול חלקו שוה בשוה, ולהיות כי כמ' יהודה בני יצ"ו התחיל גם הוא לאמת ידיו במלאכת המשי ויודע בטיב העסק ההוא ומאמת ידיו בו הנני מחלה כמ' אליעזר בני יצ"ו הנ"ל שאף אחרי זמן החלוקה הנ"ל ישתתף עמו במלאכת ועסק המשי הנ"ל ובני כמ' יהודה הנ"ל ישתדל בזריוות גם הוא ואיש את אחיו יעזורו :

תשיעית הנני אברהם יצ"ו הנ"ל מסדר לבני יצ"ו שגם אחרי פטירתו יתנהגו עם מרת רבקה אלמנת כמ' יצחק מפוטינו אחותי מרת בחייה ויתנו לה כמו שהייתי נוהג ונותן בעוד בחיים חייתי וכאשר ידוע אצלם : וכך אמר לנו עה"מ האלוף וחכם אביר הרופאים יצ"ו הנ"ל שטר מתנה זה כתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא כי היכי דלא ליהוי כמילתא טמירתא אלא נלוי ומפורסם לכל וכתבוהו וחתמוהו אפי' עד מאה פעמי' עד דליפוק מתחת ידיכון שטר חד עשוי ככל תקוני חז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ויעשה ממנו דין נחוץ ומשפט מהיר בכל מקו' ובכל זמן ובכל ב"ד שיהיה בכ"ו² כאלו נעשה עם כל תקוני חז"ל ובדא"ה³ ג"כ וחשב כאלו נעשה ע"י סופר מתא פובליקו ואומינטיקו⁴ וכאסטרונומו רייסטראטו אין פורמה קאמיה⁵ ועם יתר כל תקוניהם ונימוסיהם, ובטל האלוף וחכם יצ"ו הנ"ל כל מודעי ומודעי מודעי עד סוף כל מודעי דעלמא וכל דבר המבטל שום פרט מפרטי שטר זה וקיים וקבל כל דבר המקיימו וכל הלשונות ויפויי כחות וכל השעבודי' והאופני' המועילים והמספיקי' בדי' ובדא"ה בכל תוקף ואומץ שבעולם, וכל הלשונות הכתובי' בשטר מתנה זה יהיו נדרשים ונדרונים לתועלת ויפוי כח השטר הזה ולהעמידו על חוקתו ולעולם תהיה יד החלק המוכן לקיימו על העליונה ויד המערער עליו על התחונה ואחריות וחומר שטר מתנה זה קבל עליו האלוף החכם אביר הרופאי' יצ"ו הנ"ל כאחריות וחומר כל שטרי מתנות הנהוגי' בישראל העשויים

³ ובדיני אימות העולם² בכל ישראל¹ Vulgare.⁴ Istrumento registrato in forma camera.⁵ Publico ed authentico.

עם כל תקוני חז"ל ועם כל האופנים המועילי' והשויים דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרין וקנינא אנן סהדי דחתימי לתתא מן האלוף וחכם אביר הרופאים יצ"ו הנ"ל ליד זכות כל א' וא' ממקבלי מתנה הנ"ל על כל מאי דכתיב ומפרש בשטר זה מראשו ועד סופו במנא דכשר למקניא ביה, ומה שהיה ונעשה בפנינו עה"מ היום יום א' י' לוליו שיי"ן סמ"ך ה"א לפק פה מנטובה כתבנו וחתמנו ונתננו ליד כל א' וא' ממקבלי מתנה הנ"ל להיות דם וביד באי כחם לעדות זכות וראיה והכל שריר וקים :

ידידיה שלמה בכמוה"ר משה מנורצי זצוק"ל :
אלעזר בכמוה"ר אברהם פרויניצאל זצ"ל :

DAVID KAUFMANN.

II.

TESTAMENT OF LEB NORDEN.

THIS testament is interesting less from its intrinsic merits than from the fact that it was written by an ordinary London business man. Its date is Thursday, 4th of Iyar, 1741, and the MS. forms one page (fol. 140) of No. 22 of Dr. Neubauer's Catalogue of the MSS. in the London Beth Hammidrash.

העתק צוואה מהמנוח הרבני מה' ליב נארדן זצ"ל לבנו

בני היקר זלמן שיי לא אעמוס עליך הרבה צואות והזהרות ופקודי' כי די וטוב לך אם תקיים אזהרות ופקודי התורה. רק אזכירך מעט: אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתני מנעורי וכמה השנחתי עליך ועל תקנתך. ע"כ יהי זכרוני נגד עיניך תמיד. כבוד את בוראך הרבה מאוד כי היא חייך ואורך ימיך ואין הצלחה אמיתית בלתי. לך בדרכי הישרי' והתרחק מאוד מן העבירה מן הכיעור ומהדומה לה. הרחק עצמך מכל מיני שחוק. ואל תעסוק בהם כלל כי רבי' חללי' הפילו. ומעולם ראיתי שכל המתעסקי' בשחוק נעקרו ונדלדלו והבתי' ששחקי' בהם נחרבו עד היסוד. ומלבד זה הם עיקר הגורמי' ביטול התורה. ואפילו בלאטרי אל תניח כא' לפרקי' ועתים רחוקי'. ובהמרה (שקורין וועטין²) אל תעסוק כלל. וכל דברי' האלו הם יצר רע של איבוד ממון. ואך להעשיר נגד רצון הבורא. הרחק מאוד הגאווה והגאון הן במחשבה והן במעשה. ואל תרגיל עצמך במלבושי גאווה או בהוצאות בית הרבה וכלי' נאים לחתנאות כי כל זה איבוד ממון וחיי הבל וגורמים בלבול הראש לעשות מומ' בכח כדי להרוויח והרבה פעמי' מביאים לידי נזק מלבד ביטול התורה שגורמי'. תן

¹ Lottery.

² Betting.